

Clàssics Moderns: La pèrdua de la innocència (i IV) *Salaam Bombay!* (1988) de Mira Nair

Iñaki Revesado

El festival de Cannes de l'any 1989 es va veure molt gratament sorprès pel primer llargmetratge de ficció d'una jove índia, que havia creat, malgrat la seva joventut, un film del qual era responsable de principi a fi. N'eren els protagonistes un grapat de nins que vivien als carrers de Bombay, sense al·tre aixopluc que els mercats i les estacions. Uns nins que la directora havia arribat a conèixer de prop, ja que abans de començar a roda va conviure amb ells en una espècie de taller en què la realitzadora rebia dels nins les seves experiències i els nins s'anaven familiaritzant amb la càmera de cine. La vàlua de Mira Nair tenia encara major sentit si tenim en compte que el film va arribar del país on hi ha una major producció de cinema i que el protagonisme dels nins està compartit per la ciutat de Bombay, la qual ha donat nom a l'*star-system* hindú: Bollywood; i tot i així *Salaam Bombay!* és una producció independent, allunyada de les temàtiques típiques d'aquella indústria, que va aconseguir tant a dins de l'Índia com a la resta del món una repercussió llavors desconeguda per un film hindú. Cannes va premiar el treball de la directora amb la Càmera d'Or i amb el Premi del Públic, i el film es va veure

recompensat també amb una nominació a l'Oscar a la millor pel·lícula de parla no anglesa.

Ja trobam en *Salaam Bombay!* alguns temes que han estat després constants en la filmografia de Mira Nair: la fixació en relatar els costums i la vida quotidiana del seu país -*Kama Sutra* (1997) i *La boda del monzón* (2001)-, la universalitat que caracteritza els sentiments i les necessitats de les persones, amb independència del lloc al qual pertanyin —*Cuando salí de Cuba* (1995) i *Kama Sutra*, la riquesa de la diferència —*Mississippi Masala* (1990) i *Cuando salí de Cuba*—. Desconec la darrera obra de la directora, feta ja dins Hollywood, *Vanity Fair* (*La feria de las vanidades* 2004), però valorant tot els seus altres treballs podem dir que Nair és a més de cineasta una veritable humanista. No són els seus films pamfletaris, en què pretengui una denúncia buida i superficial, són més bé el retrat d'alguns bocins de la realitat, mostrats d'una forma gens maniquea, que eleva els seus personatges a la categoria d'universals.

Quan començarem a comentar aquest recull de pel·lícules que hem agrupat dins el subtítol de "la pèrdua de la innocència" varem citar *Los 400 gol-*

pes (1959) de François Truffaut, perquè és fàcil trobar en moltes de les pel·lícules protagonitzades per infants qualche pont que connecta amb el realitzador francès. El film de Nair no n'és una excepció. Acostada a la mirada del realitzador de la *nouvelle vague*, però no menys als directors del neorealisme italià, la carrera que empren Chaipau, el nin protagonista de *Salaam Bombay!*, després de fugir de la institució per a nins (una cosa semblada als nostres reformatoris) pels carrers de Bombay recorda, i molt, a la carrera d'Antoine Doinel per la vora de la mar. Igualment la càmera acostant-se a la cara de Chaipau en el pla final, silenciant la banda sonora, sense cap artifici, pareix també que ens volgués reflectir uns trets semblats als d'Antoine, en utilitzar Mira Nair un recurs similar al de Truffaut. Antoine i Chaipau són dos nins de llocs molts diferents, amb cultures diferents i experiències també distintes, però el que els agermana amb un fil irrompible és que ambdós han estat víctimes de la mateixa injustícia: els han robat la infantesa.

Chaipau no és de Bombay. Ell ve d'un poble no massa allunyat de la ciutat. Encara que no ho veim, sabem que ha hagut de deixar ca seva perquè té la necessitat de reunir 500 rúpies: és la manera de salvar el deute que té amb la seva mare, nascut d'un simple despistament infantil. Per reunir els doblers es posa al servei d'un circ. Però un dia que és enviat pel seu cap a comprar tabac, quan torna al circ, troba que els artistes han aixecat el campament i han partit. Cercant la manera de sobreviure, Chaipau se'n va a Bombay, autèntica metròpoli que enlluerna el nin amb els seus renous, el seu

moviment, la seva activitat... Ràpidament serà contractat per un senyor que regenta un paradeta en què fa te. Chaipau es converteix en venedor ambulat de te. Recorre els carrers de la ciutat amb la seva senalla de tassons de te. Els pocs doblers que hi guanya, després que el patró li descompti cada tassó romput o cada infusió vessada, els va acumulant per aconseguir el seu objectiu: reunir les 500 rúpies. Aviat aconsegueix fer-se a un grup de clients habituals, entre ells hi ha gent que paga religiosament el te que prenen, en canvi, també n'hi ha d'altres, nins com ells, encara que més grans o més treballats per la vida, que li roben el te que després el seu patró li cobra a preu d'or. Entre els clients habituals hi ha les prostitutes d'un prostíbul de la barriada. Chaipau es mou còmodament entre els carrers de la ciutat, comparteix trespòl a l'hora de dormir amb altres nins com ell i acabarà dipositant totes les esperances en el seu amic més gran, Chillum, un jove traficant que distribueix la droga que li passa Babà. El problema de Chillum és que a més de distribuir droga també en pren, i moltes vegades per poder pagar-la no li basten els seus guanys i acaba convenent Chaipau perquè li doni part dels seus estalvis per comprar el seu "medicament". Chaipau sap que en Chillum s'aprofita d'ell, però no obstant això, per Chaipau ser amic de Chillum és el millor que té, perquè per a ell, el seu amic és alguna cosa més: és la protecció que necessita, és l'afecte que no té, és una espècie de pare, del pare que no ha tingut mai. La vida de Chaipau es veurà trasbalsada amb l'arribada d'una nova noieta al prostíbul. Venuda per la seva família, és prepara-

da per la mestressa per treure un bon profit de la seva virginitat. De tot d'una Chaipau sent una atracció per la nouvinguda. Primer sembla una atracció nascuda de la solidaritat de dos nins abandonats. Però poc a poc, els sentiments de Chaipau van naixent des de l'atracció eròtica, des del que serà per Chaipau el seu primer amor.

Són molts els temes que de manera natural, seguint les passes diàries de Chaipau, queden reflectits en la pel·lícula. El retrat de Bombay no fuig dels tòpics: els trens, les vies, els mercats plens de colors, els carrers atapeïts, els cartells gegantins de les pel·lícules de Bollywood que es projecten en els cinemes... Però dins aquest marc naturalista es desenvolupen tot un món d'injustícies on els més febles se'n duen la pitjor part. Els nins no són les úniques víctimes en la ciutat: són explotats, maltractats, denigrats; s'han de conformar amb un bocí de terra per dormir al cel ras; els policies són els seus pitjors enemics; la prostitució és un mercat en què la infantesa és un gran valor; les drogues només coneixen clients en potència sense respectar l'edat de qui les consumeixen. Però la mirada de Mira Nair va més enllà de la vida de Chaipau i de la d'un parell més de nins, és evident la seva intenció en mostrar un altre col·lectiu igualment castigat: les dones, les quals pateixen l'explotació sexual d'una societat masclista, sense defensa possible, actuant els proxenetes en la més absoluta de les impunitats.

De la mateixa manera que en *El espíritu de la colmena* i en *Au revoir, les enfants* el cinema per aquests nins de Bombay és una autèntica medicina, dins la foscor de les sales de cine els nins tornen a ser nins. Els seus ulls mirant el que mostra la pantalla són la veritable prova que, malgrat tot, malgrat el que viuen, continuen essent nins. Les pantalles de cinema mostren una realitat diferent a aquella que troben cada dia als carrers de Bombay, molt distinta a aquella que veu Chaipau des de les finestres de la furgoneta de la policia, per molt que un altre detingut que l'acompanya, un senyor gran, li digui, davant la mirada desolada i poruga de Chaipau, que finalment a l'Índia tot acabarà per arreglar-se, com si volgués convèncer-lo que sempre val la pena tirar endavant.

Mira Nair no pot projectar les pel·lícules al seu país. En el cas de *Kama Sutra*, li ha costat molt de problemes judicials, però finalment va poder mostrar la sexualitat de les dones en un país en què la seva paraula i més encara els seus desitjos compten ben poc. Ha estat criticada per mostrar una imatge gens amable del seu país, allunyada dels interessos turístics i comercials. Sens dubte no és una bona ambaixadora per als interessos dels poderosos, però sí que ho és per als interessos dels nins dels carrers de Bombay: els salaris que van guanyar els nins fent la pel·lícula i una bona part dels guanys que la distribució internacional del film va aconseguir han estat administrats per l'associació que va fundar la realitzadora, el Saloam Balak Trust, que dona serveis educatius i mèdics als nins que habiten en els carrers de Bombay.

Només per això ja va valer la pena fer la pel·lícula. ■

Aquest recorregut que hem fet per pel·lícules protagonitzades per infants es pot completar amb altres films no menys notables que els comentats. Com a invitació a fer-vos amb els DVD feim un recorregut, en què segurament falten obllits injustificables.

CLÀSSICS MODERNS: LA PÈRDUA DE LA INNOCÈNCIA

- *El espíritu de la colmena* (1973) de Víctor Erice
- *Luna de papel* (1981) de Peter Bogdanovich
- *Fanny y Alexander* (1982) de Ingmar Bergman
- *Au revoir, les enfants* (1987) de Louis Malle
- *Pelle el conquistador* (1987) de Bille August
- *Salaam Bombay!* (1988) de Mira Nair
- *Ponette* (1996) de Jacques Doillon
- *Secretos del corazón* (1997) de Montxo Armendáriz
- *La vendedora de rosas* (1998) de Víctor Gaviria
- *La lengua de las mariposas* (1999) de José Luis Cuerda
- *El Bola* (2000) de Acheró Mañas
- *Osama* (2003) de Siddiq Barmak
- *Las tortugas también vuelan* (2004) de Bahman Ghobadi